

Kaj sadjoreja kmetovavcu donese.

V Šent-Joški fari nad Polhovim Gradcam je kmetija, precej visoko v hribih — pri Možinatu po navadi pravijo. Tukej je stari oče zdanjiga posestnika veliko sadnih dreves bolj in manj zlahtniga plemena nasadil. Kaj v zdanjih časih to dobička prinese? Léta 1847 je tedišnji gospodár le za srove in suhe češplje dobil 85 gold., in za jabelka in hruške (krog 1200 mernikov) čez 400 gold., razun tega, kar se je domá porabilo. In še temu kmetu do mesta voziti ni priročno. Učite se kmetje iz tacih zgledov! — Podlipski.

Nesreča nikoli ne praznuje.

Nevarno je nevarno s smodnikom se pečati; marsikteriga je že smertno osmodil. Na binkušni pondeljik je kmet A. B., per Divici Marii na Peski, Podčeterške fare, na z lesenim klinam basan možnar, kateri že pred ta dan per večernicah vstrelil ni, zopet smodnika natrosil. Kér smodnik zopet brez poka pocverčí, kmet možnar po levi roki proti komolcu položi, de bi z viljcamí v vnetilnico pobezal. Ali kakor bi trenil — pokne — in lévi komolec čisto zdrobí, takó de ni bilo košice znati. Le neutrudljivim prizadevanju bistroumniga in gorečiga rodoljuba Dra. K. ima življenje zahvaliti.

Čudno je, kakó de se je možnar užgal; — pa še bolj je čudno, de kmeta že pred ta dan ostrašilo ni, ko se mu je nek možnar v lice pokadil (med basanjem), de je bil vès čern, in je njegovo obličje, zna biti, tudi življenje na niti obviselo. Ljudje pravijo, de mu je namenjeno bilo. Ja! če je svojoglavna nerodnost in neumnost namenjena, takó je tudi temu namenjeno bilo!

Jože Virk.

Odperto pismice

gosp. profesorju R. v Ljubljani.

Žalostno je, de se moramo za dognane od nekdanj veljavne reči še dan današnji pričkati, in de smo tako delječ prišli, de nekteri Krajnci clo več ne vedó, de mi Krajnci smo — kakor Vodnik pravi — en odraslik veliciga slovenskiga naroda, in de naš jezik je „slovenski jezik“, ktera beseda ni najdena ali novo skovana po lanjskim sušcu, ampak je od nekdanj bila, je, in vedno bo! Še bolj žalostno je pa, de clo nekteri taki možjé, od kterih smo mislili, de so do jédra slovenskiga slovstva ségli, zvonec tiste nevedne in protivne stranke nosijo, ktera se pred lanjskim sušcem za naš materni jezik še zmenila ni, zdej pa — vkljub sto in sto lét starim resnicam — hipoma drugim učenik biti hoče!

Gróžno smo se zavzéli, ko smo unidan prvo létašnjo četért zgodovinskiga časopisa „Mittheilungen des historischen Vereins für Krain“ v roke dobili, in ko smo Vaše obširne opombe, častiti gosp. profesor! v njem brali. Ali je mogoče — smo si mislili — de je to tisti mož pisal, ki je v létu 1846 in 1847 v ravno tem časopisu pokazal, de ni ptujic v slovenskih rečéh? Pa dalje ko dalje smo Vaše opombe brali, zmirej bolj se nam je jasnilo, de tudi Vas je očitna strast pri tem pisanji vodila, ktero skozi in skozi pretresovati, bi predolgočasno bilo. Le eno samo reč hočemo iz Vašiga sostavka vzéti, namreč od slovenskiga jezika, in še te bine omenili, ko bi Vi ne bili pri ti priliki tudi „Novíc“ v misel vzeli.

V opombi k Vodnikovimu sostavku ste sicer očitno pokazali, de se dosihmal niste veliko z našim slovenskim slovstvom trudili, kér bi bili iz Vodnikovih pisánj že davnej vedili, de je on v imenovanim sostavku pod imenam Slovincov od vsih Slovanov govoril; ko bi bili pa njegovo zgodovino „Geschichte des Herzogthums Krain“, posébnó po 22., 23. in 53. stran pazljivo prebrali, bi bili tudi zvedili, kdo de so Slovenci

v tesnejim poménu te besede. Ravno takó bi se bili lahko iz Kopitarjeve gramatike, ko bi bili celo pazljivo prebrali, lahko prepričali, de Kopitar — slava njegovi učenosti! — se je autokrata slovanskiga dozdeval, ki je hotel, de bi celi svet po njegovi pišali plesal, kar je rajnki Dr. Prešern v zabavljih napisih svojih „poezij“ kratko pa dobro povédal. Beríte na strani 389. Kopitarjeve gramatike pod nadpisam: Krainische Bücher, in prepričali se boste, de je on le po svoji glavi „krainische Bücher“ imenoval, kar so stari stari pisavci sami „slovenske bukve“ imenovali. De pa sam Kopitar poslednji čas ni več od krajnskiga jezika govoril, ampak, de je vès v Carantanio zamaknjen bil, zamorete v njegovim življenjopisu brati, ki ga je Dr. Fescl v Dunajskih Novicah na svitlo dal; zatorej so mu tudi na grob napisali, ne de je bil Krajnc, ampak Carantanus (poglejte „Novice“ léta 1845. stran 183.)

De se je beseda „Slovenec“ in „slovenski jezik“ med Krajnci nekoliko pozabila, ali se morete čuditi nad tem? Kolikor bolj so iz Krajncea Nemca delali, toliko bolj so mu jemali njegove narodske lastnosti in pravice, de prosti Krajnc nazadnje že več ni vedil, od kod so njegovi spredniki prišli, — de so Slovenci, in de njih jezik je slovenski. Beríte, častiti gospod! kaj Kopitar „der grundgelehrte“ v svoji gramatiki na strani 53. in 54. zastran tega piše. Kdor se dan današnji v téh rečéh na prostiga kmeta izgovarja, že samo s tém očitno kaže, de vse njegovo besedovanje ni piškova oréha vredno. Prostimu človeku, kterimu se podúk v šoli ne daje, je komej za njegovo žlahto mar — za njegov narod se še dalje ne zmeni ne. Poglejmo pa v stare čase nazaj, in vidili bomo, de so jezik nas Krajncov vedno slovenski jezik imenovali. Vzemíte Linhart v roko (Versuch einer Geschichte von Krain) in beríte kar je v létu 1791 na strani 199. 1. dela pisal: „In Krain erkennt sich jeder Eingeborne an dem Namen Slovenec und seine Sprache an der Bestimmung slovenski jezik.“ In — kakor pravijo — Linhart v létu 1791 ni bil ud slovenskiga družtva! — Pa kaj bomo od Linharta govorili, ki je to v létu 1791 pisal; pojmo skorej tri sto lét nazaj, in pogledjte bukve pisane v létu 1550: „Ta Euangeli Svetiga Mateusha, sdaj peruizh v ta Slouenski Jefig preobernen“, — ali ravno tega léta: „Abecedarium. Ene Buquice, is katerih fe ti mladi inu preprofti Slouenci mogo lahko tar hitro brati inu piffati nauučiti“ — aliv létu 1578: „Postilla, to je Kerfzhanfke Evangelfke Predige verhu Euangelia skosceloleto sa hifhne Gospodarie . . . v pravi Slouenski Jefig prepifana.“ — Še več družih starih prič imamo na kupe, pa vse to tukej razlagati, ni prostora. Ozmimo se enmalo še na poznejí čase, in pogledjmo: kakó se je tú pisalo. Visoko učeni Dobrovski je razdelil vse slovanske narečja v 10 verstí; v 5. verstí 1. reda stojí: „Das Slouenische oder Windische in Krain, Steyermark und Kärnthen“, — naš slavni Metelko je v letu 1825 spisal: „Lehrgebäude der Slouenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen“, — slavni Jarnik „Versuch eines Etymologikon der slouenischen Mundart in Innerösterreich 1832“, — slavni Murko „Theoretisch-praktische Grammatik der slovenischen Sprache in Steyermark, Kärnthen, Krain und dem illyrischen Küstenlande 1843“ — Dr. Muršec „Slovensko slovnico za pervence 1847“; — za šole imamo: „Abecednik za slovenske šole v c. k. deržavah 1832“, — „Keršanski nauk za slovenske šole poleg katehizma po c. k. deržavah 1831“ — in tako dalje, kamor pogledamo že pred lanjskim sušcem, vse v slovenskim jeziku vidimo! Od poznejih bukev nočemo

govoriti, kér naš namén je le, častiti gospod, Vas prijazno podučiti, de beseda „slovenski“ jezik, ni včeraj ali pred včeranjim zmišljena! Tudi „Novice niso nikoli v drugim, kot v „slovenskim“ jeziku pisale, kér so zmirej za vse narode svojiga slovenskiga jezika pisale, in kér smo se bali, de bi ne bili Kočevarjev razžalili, če bi bili v krajnskem jeziku pisali, kér so tudi oni Krajnci, pa ne Slovenci, in kér je nam enakopravnost že pred konstitucijo sveta reč bila.

Iz tega vidite, častiti gospod! de Krajnci Vaše milosti (Mittheilungen stran 25.) ne potrebujejo, svoj jezik slovenski jezik imenovati! De smo Krajnci po deželi, to sami vémo; pa še tudi to vémo, de smo Slovenci po rodu, in de iz rodú izvira edíno pravo imé našiga jezika, ki — vsim nevednim nasprotnikom vkljub, ki resnico in pravico zatirati in mirne Slovence neprenehama dražiti hočejo — je bil, je, in bo slovenski jezik na vekomaj. Amen.

Ilirsko me kliče	Od perviga tukaj	
Latinic in Grék,	Stanuje moj ród,	
Slovensko me pravio	Ce vé kdo za druga	
Domači vsi prék.	Naj réče, odkod?	(Vodnik.)
		Dr. B.

Novičar iz Ljubljane.

Kakor v druge dežele je prišla unidan tudi v Ljubljano od ministerstva iz Dunaja osnova prihodnje deželne (Landesverfassung) vstave naše kronske dežele, de nej jo deželni poglavár z mnogimi možmi presodi in prevdari, in potem z vsimi popravami ali preuredbami na ministerstvo nazaj pošlje, de se bo po presóji nasvetovanih preuredb berž vpeljala. Krajnska dežela, Goriška knežija s Gradiško in Istrijo so po ti osnovi združene v eno kronsko deželo, ki imajo skupej svoj deželni zbor v Ljubljani, h katerimu ima iz vsih deželá v vsim skupej 60 poslancov priti; 20 poslancov pošljejo mesta in imenitniši tergi, 20 poslancov deželne soseske, 20 pa tisti, ki nar več davka plačujejo. Deželni zbor ima navadno mesca listopada biti, in k večim 6 tednov terpeti. De so te dežele v eno kronsko deželo združene, bo mende za vse te dežele práv, kér, kolikor veči je kronska dežela, toliko imenitniši je; toliko boljši se razdelé stroški deželni, in Slovencam na Istrijskim in Goriškim bo tudi ljubó, de bojo z 400,000 Slovenci na Krajnskem združeni; Laham se pa tudi ne bo nobena krivica zgodila. Kér bo mende ta ilirska kronska dežela v tri velike kresíje razdeljena: v krajnsko, istrijsko in goriško kresíjo, ne bo nobena dežela drugi podveržena, ampak vsaka bo svoje reči po svojih potrebah oskerbovala. — Na predlóg Ljubljanske narodne straže, ki ga je poslednji „Novičar“ omenil, je prišlo iz Dunaja ministersko dovoljenje, de naj se vstanóví obširniši narodna straža v Ljubljani, h kateri naj — razun nekterih izjemkov — vsak pristopi, ki je 19 do 50 lét star. Kér gréjo — razun nekaj maliga — vsi vojaki iz Ljubljane, je prevzela včeraj narodna straža večidel vse vojaške opravila. — Unidan je vstal hrup v Ljubljani, de ste v bolnišnici 2 osébi na pravi kolero umerle; to pa ni res, — umerl je po nagli smerti zares en delavec, ki so ga iz železnice v Ljubljano pripeljali — tode njegova bolezn ni bila prava kolera, kakor so hrup zagnali. De ljudje posebno poléti na bljuvanji in driski naglo umerjó, je že stara stara reč — ali med tako domačo kolero in med aziatsko pravo kolero je velik velik razloček. De nas pa znalétas tudi prava kolera obiskati, je mogoče, kér je že po več deželah, — pa če bomo zmerno živeli in se je ne bali, nam ne bo hudiga prizadjala. — V pondeljik ponoči enmalo pred polnočjó ste nanagloma 2 kompaniji

našiga domačiga regimenta in pa Hrovatov povelje dobile, puše na ramo vzeti in iz Ljubljane se podati — Ogerskim pobegunam naproti proti Kamniku, od kodar je oznanílo prišlo, de tisti Huzarji, ki so imeli povelje na Laško iti in so jo v zgornji Avstrii pobegnili, so namenjeni skozi Krajnsko deželo v svojo domačijo predréti. —

Novičar iz mnogih krajev.

V čertertik je prišla po telegrafu novica iz Tersta v Ljubljano, de je naša armada s svojimi bombami Benetke doségla in baterijo puntarjev zlo poškovala. Benetke pa se še zmirej niso podale, čeravno jim že silno préde. — Iz Ogerskiga še zmirej ni nič slišati od velike vojske, ktera se zató dolgo odlaša, de bo en del Rusovske armade Poljsko deželo tako obsedel, de puntarski armadi ne bo moč, na Poljsko se vréti. Ban Jelačić je bil pretečeni teden s svojo armado v nekterih bojih srečen in je puntarje premagal; general Wyss pa, kteriga armado je veliko močnejši puntarska truma napadla, se je mogel s svojo armado vmakniti in on sam je padel, zlo ranjen, v roke Ogrov. Vse obžaluje nesrečniga generala Wyssa zató, kér je bil pogumen in moder general. — Na Nemškim je še zmirej stari plés. Nekteri časopisi pravijo, de nadvojvoda Janez vsako uro misli Frankobrod zapustiti in se domú verniti; drugi pa nasproti pripovedujejo, de bo nadvojvoda clo vikši vojskovodstvo čez celo zahodno-nemško armado prevzel, kteriga se hoče Prajzovski kraljevič polakniti in tako sčasama narediti, de bi prišla velika nemška dežela pod Prajzovsko oblast, kar pa ne sme biti. — Francozka armada, ki pred Rimam stoji, je vunder spet planila čez Rimljane, ki se močno branijo, takó de so Francoze z veliko zgubo nazaj vérgli; vunder pravijo nar novejši novice, de so na zadnje Francozje premagali in Rim v svojo oblast dobili. — V Gaeto je prišla 28. majnika španska armada. Neapolitanski kralj, ki je vedno pri Papežu, jo je šel s Papežem vred pogledat. Ko je armada Papeža zagledala, je na koléna padla in trikrat „živijo“ zakričala. — Kolera razsaja po več deželah; tudi v Pragi je; nar hujsi pa je v Parizu, kjer en sam dan čez 600 ljudi pomérje. Unidan je umerl eden nar imenitniših Francozkih generalov, Bugeaud po imenu; tudi Parižki višji škof je zbolet. — Bère se, de je dal Rusovski cesar za 80 milijonov naših dvajsetíc skovati, s kterimi bo Rusovska armada, ki nam na Ogerskim pomaga, vse svoje stroške in potrebe plačevala. — Zató kér so domači in ptuji barantači z našim srebernim denarjem v ptuje dežele barantali in nam tako veliko srebernine iz cesarskih deželá odpeljali, bojo novo kovane šestíce imele same na sebi veliko manjši vrednost, de se bo temu barantanju in prekovanju naše srebernine v ptuje denarje v okom prišlo. — Od lanjskiga kimovca dozdej so v denarskih kovačnicah na Dunaji in Pragi okoli 6 milijonov šestíc in krajcarjev vnóvič skovali — pa Bog vé, kam vés denar zgine? — Nove banknote za 12 in 24 krajc. se že delajo, in po tem bojo vse zdej na 4 kose raztergane in v banko prinešene banknote na Dunaji sožgali. — Rusovski viši general knez Paskievič, ki bo zapovednik Rusovske armade na Ogerskim, je dobil te dni od našiga cesarja imenitni velki križ Štefanoviga reda v briljantih. — Naš minister pravice Dr. Bach je podal Cesarju te dni izdelano osnovo, kakó naj bi se po vsih naših deželah sodnjištva po novih vstavnih napravah vpeljale, — Cesar so poterdili ta predlog noviga sodnjištva. —